

Vappu Juhontyttären evakkomatkat

Lapsuudesta asti Unnunkosken Niemenkylässä asuneet ja toisensa tunteneet nuoret Vappu Junkkari ja Arvo Sallinen antoivat vihkilupauksen maaliskuun kolmantena päivänä vuonna 1940.

Kylmä pakkaspäivä kääntyi illaksi, kun velipoika Toimi Tuomas Sallinen ohjasti rekeä runsaslumisia teitä myöten kohti kirkonkylää. Sinä iltana oli tarkoitus Räisälän kirkossa kello 18 siunata sankarivainajat ja pitää hartaushetki. Illan mittaan jouduttiin antamaan kaksi ilmahälytystä ja sammuttamaan kirkon valot. Osa läsnäolijoista jäi hälytyksen ajaksi sisälle. Keskeytykset pidensivät tietenkin tilaisuutta. Niinpä kello 22:n jälkeen lääninrovasti Heinikainen ehdotti, että vihkipari lähtisi rovastin pappilaan. Sinne oli jätetty yksi huone kansliaksi, jossa sillä hetkellä laatikkoihin pakatut kirkonkirjat odottivat kuljetusta turvallisemmille seuduille. Koko pappila oli pohjalaisten sotilaiden hallussa ja majoituspaikkana. Niinpä kirkkoherra saattoi vaivatta kutsua seinän takaa kaksi sotilashenkilöä tapahtuman todistajiksi. Ulkona kumisi läheisen rintaman tykkituli ja taivas loimotti pahanenteisesti. Kotituvan lämpimässä oltiin vasta aamuyöllä. Tämä liitto kesti yli neljäkymmentä vuotta. Se kesti mitä kestettäväksi oli annettu.

Sotamies Arvo Sallinen lähtirintamalle. Nuori aviovaimo jäi vanhempiensa kanssa kotiin, käyden työssä Räisälän Liikkeen Unnunkosken sivumyymälässä. Maaliskuun päivät valkenivat toinen toisiansa kirkkaampina. Lentotoiminta oli vilkasta, aina jokin siivekäs risteili yläilmoissa - milloin oma, milloin vieras. Sitten tuli maaliskuun kolmastoista päivä. Lähiseudun taloihin ja telttoihin majoittuneet sootilaat kopistelivat jonossa kauppaan ostoksille. Silloin muuan vääpeli - käsi vielä ovenkahvassa - kääntyi poislähtiessään katsomaan kaupan seinäkelloa ja kysäisi: - Tiijettäks työ, tytöt, jot viijetoist minuuti pääst tulloo rauha? Kaikki katsoivat toisiinsa yllättyneinä eikä kuukaan uskonut sitä puhetta.

Tasan kello 11 kuitenkin sillä hetkellä myymälässä olleet lähtivät joukolla ulos. Taivas oli pilvetön ja lumi säkenöi. Ja todella, kun viimeinenkin lentokone katosi näkyvistä, laskeutui seudun ylle haudanhiljaisuus.

Illalla kyläläiset kokoontuivat taloon, jonka radiosta kuultiin Moskovan rauhanehdot. Silloin karjalaiset sanasuonet aukenivat ja ärräpääät tärahtelivät! Sotapoliisit kulkivat taloissa tiedottamassa, että pakkausaikaa olisi kolme vuorokautta. Junkkarin Jutu-setä aloitti heti nakutella laudoista laatikosta kuljetusta varten. Oli vaikea päättää, mitä ottaa ja mitä jättää. Naisväki kokoili vuosien aikana rakkaiksi käyneitä esineitä kädessä järki, sydämessä itku. Kun pakkaset yhä jatkuivat, tehtiin Junkkariassa kuin myös monessa muussa talossa päätös eläinten teurastamiseksi navettaan, kuultiin, että Läheniemenkin 40 lammasta koki saman kohtalon.

Johtaja Väinö Niittymäki lähetti kuorma-auton hakemaan Unnunkoskelta kaupan varastoa ja Vappu vanhempineen pääsi saman kyydin mukana. Lähtö kirkonkylästä Räisälän Liikkeen pihalta lykkääntyi niin, että viimeisen kuorma-auton kaartaessa tielle ajoi Kiviniemestä päin kaksi pitkää mustaa henkilöautoa. Ne pysähtyivät Osuuskaupan edustalle. Toisen auton pienoistangossa liehui Suomen lippu, toisessa Neuvostoliiton lippu. Luovutus- ja vastaanottokomissioiden autot olivat saapuneet Räisälään.

Ahdistavaa matkamieltä lisäsivät Sairalaan johtavan maantien varren näkymät: sotilaat hiihtivät tien oikeaa reunaa, osittain ojissa ja metsissä, lumipuvut likaisina. Siviilikuormat kulkivat tempoillen ja väistellen tiellä harvoja vastaanulijoita, joille huudettiin: - Ei sin saa ennää männä, raja kulkee täs mei ree peräs! Viimeinä sotilasjoukko, jonka tehtävänä oli lopettaa pakkasen pahasti kangistamat eläinparat. Niistä kertyi teiden lumivalleille korkeita rökkiöitä ketarat pystyssä.

Oli maaliskuinen illansuu. Talot ja maisemat kyyhöttivät autioina. Kotipitäjän tuttu kirkontorni vai-pui metsänreunan taakse. Silmissä ja sydämissä hämärsi. Sitten seurasi sarja tapahtumia, joissa tur-tuneet kulkijat ajelehtivat lähes tahdottomina mukana. Härkävaunut purettiin Ilmajoella, ja paikka-kuntalaiset totesivat: - Evakkoja tuli taas!

Karjalaisella notkeudella sentään totuttiin uusiin oloihin, alituisissa ajatuksissa toivekysymys: - Mil-lo männää takasi? Ja tapahtuihan se ihme, jota runoilijat kutsuivat Karjalan ylösnousemukseksi.

Joulun alla vuonna 1941 Junkkaritkin palasivat kotitaloonsa, josta ovet ja ikkunat oli viety. Jutu-sedällä riitti taas kirvesmiehen töitä. Valtio järjesti ostettavaksi hyvää lypsykarjaa. Kesällä pelot kasvoivat heinää ja viljaa. Vuoksi antoi kalaa. Elämä tuntui lahjalta.

Kunnes 19.6.1944 oli jälleen lähdettävä. Nyt sentään voitiin kytkeä lehmät kuormien perään. Vuo-roin satoi ja paistoi. Karavaanin johtajina köröttelivät Viipurin Jussi ja Oittisen Pekko omissa kär-ryissään. Matkan varrella pysähdeltiin ruoka- ja lypsytauoille. Läheltä Savonlinnaa löydettiin met-sänvartijan punainen tupa, jossa voitiin leipoa piiraita ja leipää. Kannon päähän asetettiin separaat-tori, jossa kierrettiin naisvoimin tuntikaupalla. Maitoa, kermaa ja voita ainakin riitti. Yöpyä saatiin isossa suulissa, riihiladossa. Kallislahdessa yllätti rajua ukonilma, jolloin isojen nelipyöräraitaiden alla oli hyvä pitää sadetta. Poudalla lastattiin Kallislahden asemalla karja ahtaasti avovaunuihin. Ihmiset saivat katon päänsä päälle. Härkävaunumatka odotti taaskin.

Jyväskylän asemalla oli hernekeitto katarjoilu, joka ei nälästä huolimatta oikein maistunut matkalai-sille. Onneksi oli kesä ja vaunuissa alkeellisia makuulavoja. Kun lehmät Kurikan asemalla laskettiin alas vaunuista, olivat ne niin puutuneita ja uupuneita, että makasivat puoli päivää paikoillaan, vasta sen jälkeen elpyivät jaloilleen.

Vähitellen alkoi elämän sotkuinen vyyhti selvitä. Ilahdutti sekin, kun entisen sijoitustalon isäntävä-eltä saatiin kirje, jossa muistelivat evakkoja hyvällä ja kutsuivat takaisin.

Korvaustoimikunta osoitti aikanaan naapureille uusia asuinpaikkoja. Räsäset ja Junkkari pääsivät lähekkäin Euran Honkiilahteen. Niin syntyi Sierravuori Iso-Haverin ratsutilasta. Pitkät sotarekensä kokenut Arvo Kaspero rakensi Päivärinnan talon jäkäläkallion kupeeseen mäen aurinkoiselle puolel-le.

Vaikka evakkomatkat päättyivät onnellisesti, sylkyttävät sydämet yhä vielä Räisälään päin. Näin on Vapunkin elämässä. Sukulaisten ja ystävien tavatessa käydään muistoissa ja valokuvia katsellen tuostakin kotiseudulla. Siihen aiheeseen ei väsyttä.

Suu on jälkee päi kauva aikaa hyvämakune ko sai haastaa siu kanssais!